

Иван Федосеев

Дьикти түбэлтэ

Туотук оскуолатыттан кэлэн, тиэтэйэ-саарайа аһаабыта. Аһаан бүтээт, быраатын Тукутугу көрдүү таһырдыа ыстаммыта. Тукутук хаар киһи оноро сылдьара.

- Тукутук, - диэбитэ Туотук, - миигин кытта туһах кэрийсэ барсабын дуо?

- Ыраах дуо? Чугас дуо? Сатыы дуо? Хайыһарынан дуо? – диэн Тукутук хос-хос ыйыталаһан лэбэйдиир киһи буолан биэрбитэ.

- Тэйиччи софус. Хайыһарынан барыахпыт, - диэн Туотук хардарбыта итиэннэ илиитинэн имнэнэн тиэтэппитэ.

Алтынны саната этэ. Күн сарданата хаартан тэйэн, чабылыһа оонньуура. Сана хаар көпсөркөй, үрдэ кыра да салгынтан үрэллэнни турар. Туотук хаар түһэрин кытта Көөнүрү үрэх куулатынан хайыһар суола тэлбитэ. Суол халтараана сүрдээх этэ. Үрэх куулатынаабы ыарфаттан хабды үөрэ араһпат. Оно Туотук хаар түһэрин кытта туһах иипитэю Тукутук биирдэ эмэ сылдьыһара. Кини булка соччо сүрүбэ тэппэт этэ. Хата, ол оннугар ону-маны тутта, уһана, оноро оонньуурун таптыыра.

- Туһахпын көрбөтөбүм ыраатта. Суор кэһэттэбэ булуо.. Бүгүн туһахтарыт тугунан тосхойоллор, - диэбитэ Туотук таах иһиэхтээбэр.

Кинилэр ыарфаны сафатынан сыһыа тэбэн, баран испиттэрэ. Ыарфалар төбөлөрүгэр Туотук бэлиэлэрэ көстүбүттэрэ. Туһахтан үс хабдыны ылбыттара. Төдүс хабдылара эрдэ өлбүтүн суор сиэбит, түүтүн эрэ бурфатан хаалларбыт этэ. Ону көрөн баран Туотук:

- Суор түөкүн, сэрэн. Эн биһикки кэпсэтэрит булуо, - диэн сааммыта.

Ити кэмнэ үрэх халдыатын диэки ынгыыр кычыргыырын курдук тыас иһиллибитэ. Уолатар эргиллэ түспүттэрэ – буур тайах айабын аллаччы аһпыт тылын былас таһаарбыт, сүүрэн мафыйан иһэрэ. Кэнниттэн күөт ыт экирэтэн, стиэхчэ буолан эрэрэ. Тайах ыксаан, тумустаан кирибит бөлкөй бэстэр аттыларыгар тохтоон "хорус" гыммыта.

Туотук маннай угаа, бөһүөлөккэ төннөн, булчуттарга тыллыахха дии санаабыта, онтон бултуурга көнүл сурук наадатын өйдөөбүтэ. Тугун дьиктитэй, күөт ыт үрбэт, кэлэ-кэлэ тайахха түһэр. Тайах иннинэн буола сылдьан, төбөтүнэн сиэлийэр, эбэтэр атабынан охсор. Күөх ыт тайабы тула холоруктатар.

- Токутуок, ыт буолбатах, бөрө быһылаах, - диэн Туотук соһуйбута. – Ол иһин үрбэт эбит. Бөрө, чахчы бөрө!

Тукутук убайын сиэбиттэн тардылаабыта, сүрдээбин куттаммыт этэ.

- Убай, убай, - дии-дии Тукутук аймаммыта, - дьибитигэр куотуох. Аны бөрө биһигини...

- Санарба. Ол ханна куотаары.. Хата ыарба күлүгэр саһыах, - диэбитэ Туотук, бэйэтэ эмиэ куттаммытын биллэримээри, холкутуйбута буола-буола. Ол кэннэ бүк баттыыр быһабын туруоран, улаханы кыайыах киһи курдук бэлэмнэммитэ буолахтаабыта.

Уолаттар ыарба күлүгэр саспыттара. Тукутук убайын ыга харбаабыта. Кини бөрө улуйа-улуйа, тайахха түстэбинэ, харабын быһа симэрэ, төбөтүн хаарга анньара. Ити ыккардыгар хантан эрэ хара хааһах өрүтэ бырабатталанан кэлбитэ. Хорус гынан тохтуу түһээ, икки атабар турбута итиэннэ тыыланнаабыта. Ол кэнниттэн бөрө диэки ыстаммыта. Ити эһэ этэю Аны бөрөлөөх эһэ киирсиилэрэ сағаламмыта. Өй мэйдээх тулуйбат часкыра, хаар күдэригэ өрө холоруктаммыта.

Тайах маннай утаа тугу да өйдөөбөтөх курдук олооруннуу тубута. Онтон аҕыйахтык дабыкыс гынаат, үрэх халдыатын таннары тамаралаан киирэн, уолаттары адьас иннилэринэн, куула тыаба күлүкүс гынан, аҕыйахтык көстөн хаалбыта.

Бөрө эһэни кытта туруулаһар күүһэ суоҕун билинэн, кутуругун кумуччу туттубутунан тыа диэки субуоус гыммыта. Эһэ кинини экирэтэн, аҕыйахтык ойуолаан маҕыйыктанан көрөн баран тохтообута. Суос бэринэн, ынырыктык часкыйа-часкыйа, биир бэһи баппаҕайдарынан хайыта-тырыта санныыбыта. Онтон дьэ уоҕа-кылына уҕарыйан, аргый хааман бэйбэлдыйэн кэлэн, охсуһуу буолбут сирин сытырбалаабыта, ол-бу диэки хантаарыннаабыта. Тугу эрэ чуннуурдуу сотору-сотору олороро. Баппаҕайынан муннун-уоһун ньухханара. Онтон дьэ аат харата батыччахтаан хара тыатыгар киирэн, бара турбута. Уолаттар маннай утаа туох буолбутун ситэ өйдөөбөтөхтөрө. Олус уолуйбуттар этэ. Тукутук биир кэм тайах мастарын ыгыта туппалыра. Туотук бокуойа суох хаары дьөлүтэ кэйэрэ.

- Дьэ дьикти! Дьикти түбэлтэ! – диэбитэ Туотук кэмниэ-кэнэбэс, уоскуйан баран. Эһэ тайабы тоҕо көмүскэстэ? Ким да истибэтэх, көрбөтөх суола.

-Бөрө эһэ иннигэр хаһан эрэ буруйу онорбута буолуо, ону иэстэстэбэ, - диэн Тукутук таайбыта.

- Туох буруйун оноруон сөбүй? - диэн Туотук быраатын этиитин сэнээрбитэ. – Арай бөрө эһэ оҕотун тутан кэбиһиэ дуо? Дьэ буолуо даҕаны.

- Баҕар, эһэ, - диэбитэ Тукутук, убайын диэки тиэхэлээхтик көрө-көрө, - Мөлтөбү, кыамматы көмүскэхэр үтүө саналаах кырдыаҕас буолуо. ол иһин тайах эрэйдээҕи өлүүттэн өрүһүйдэбэ. Холобура, эн миигин дьарыйдаххына, атын уолаттар көмүскэхэллэрин курдук...

Кинилэр өлгөм бултаах, күө-дьаа буолан дьиэлэригэр төннүбүттэрэ.